

Дневникъ

(стенографски)

на

XVII^{то} обикновено Народно събрание.

Втора редовна сесия.

2 заседание, вторникъ, 15 декемврий 1915 г.

(Открито отъ прѣдседателя г. д-ръ Д. К. Вачовъ, въ 3 ч. 30 м. слѣдъ пладне).

Прѣдседательтъ: (Звъни) Г. секретарьтъ ще прочете списъка на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Секретарь д-ръ В. Черневъ: (Прочита списъка) Отсутствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Иванъ Ангеловъ, Салимъ Ахмедовъ, Марчо Атанасовъ, Иванъ Багаровъ, Илия Вълчевъ, Георги Генковъ, Георги Данайловъ, Юрданъ Дечевъ, Димитъръ Драгневъ, Бешко Дуновъ, Иванъ Желевъ, Христо Занковъ, Йорданъ Йоновъ, Белизаръ Каракашевъ, Миле Каралѣевъ, Димо Кьорчевъ, Георги Миневъ, Станчо Момчевъ, Пою Табаковъ, Михаилъ Такевъ, Дечо Теневъ, д-ръ Димитъръ Тодоровъ, Иванъ Халачевъ, Никола Харлаковъ, д-ръ Андрей Ходжовъ, Атанасъ Черневъ, Юрданъ Юрдановъ и Илия Януловъ)

Председательтъ: Има нужното число народни прѣдставители, за да може Народното събрание да взема законни рѣшения.

На мѣстото на видинския народенъ прѣдставитель г. Ради В. Радевъ, който стана кметъ на столицата, слѣдва по листата г. Стаменъ Миковъ. Тукъ ли е?

Обаждаъ се: Тукъ е.

Прѣдседательтъ: На мѣстото на видинския народенъ прѣдставитель г. Никола Алтимирски, който приема да бѣде такъвъ отъ Струмица, на мѣстото на покойния Христо Чернопѣевъ, слѣдва г. Василь Карапанджовъ. Тукъ ли е?

Обаждаъ се: Не е тукъ.

Прѣдседательтъ: На мѣстото на Мехмедъ-паша слѣдва г. Александъръ Станчевъ. Г. Александъръ Станчевъ оптира между Търновската и Гюмюрджинската избирателни колегии, Гюмюрджинската, вмѣсто когото слѣдва отъ Търновската избирателна колегия г. Атанасъ х. Славчевъ. Тукъ ли е?

Обаждаъ се: Тукъ е.

Прѣдседательтъ: На мѣстото на г. Александъръ Стамболийски, който по присѣда, съгласно чл. 49 пунктъ 4 отъ избирателния законъ, е изгубилъ правото на народенъ прѣдставитель, слѣдва г. Марчо Атанасовъ. Тукъ ли е?

Отъ лѣвния центъръ: Не е дошълъ.

Прѣдседательтъ: Тогава ще се явятъ да положатъ клетва г. г. Стаменъ Миковъ и Атанасъ х. Славчевъ.

(Свещеникъ Писевъ подвежда подъ клетва г. г. Стаменъ Миковъ и Атанасъ х. Славчевъ)

Председательтъ: Г. министърътъ на вътрешнитѣ работи е натоваренъ да прочете указа за продължение на сесията.

Министъръ Х. Г. Поповъ: Г. г. народни прѣдставители! Вслѣдствие на едно малко неразположение, г. министъръ-прѣдседательтъ не може да присѣдствува на днешното заседание.

Натоваренъ съмъ да прочета на народното прѣдставителство слѣдующия указъ: (Чете)

„У К А З Ъ

№ 12.

НИЕ ФЕРДИНАНДЪ I

съ Божия милость и народната воля

Царь на българитѣ.

По прѣдложението на нашия прѣдседатель на Министерския съвѣтъ, министъръ на външнитѣ работи и на изповѣданията, прѣдставено намъ съ доклада му отъ 14 декемврий текущата година подъ № 2298, и възъ основа на чл. 129 отъ конституцията

Постановихме и постановяваме:

1. Да се продължатъ заседанията на втората редовна сесия на XVII-то обикновено Народно събрание до 15 януарий 1916 г.

II. Изпълнението на настоящия указъ възлагаме на нашия прѣдседатель на Министерския съвѣтъ, министъръ на външнитѣ работи и на изповѣданията.

Издаденъ въ двореца Врана на 14 декемврий 1915 г.

На първообразния съ събствената на Негово Величество Царя рѣка написано:

Ф Е Р Д И Н А Н Д Ъ .

Приподписаль:

Прѣдседатель на Министерския съвѣтъ, министъръ на външнитѣ работи и на изповѣданията:

Д-ръ В. Радославовъ“

Прѣдседательтъ: Постѣпили сѣ искания за отпуски. Народниятъ прѣдставитель г. Михаилъ Такевъ, който е въ втора армия, съ телеграма иска да му се разрѣши 10-дневенъ отпускъ. Прѣдседателството, на основание на правилника, му е разрѣшило.

Шуменският народен представител г. Юрданъ Дечевъ иска да му се разрѣши 10-дневенъ отпускъ, начиная отъ вчера. Приложилъ е медицинско свидѣтелство, че е боленъ, вслѣдствие на което прѣдседателството му е разрѣшило.

Търновският народен представител г. Юрданъ Юрдановъ, също по болестъ, иска да му се разрѣши 15-дневенъ отпускъ. Понеже толкова отпускъ не може да му разрѣши прѣдседателството, моля Народното събрание да се произнесе. Които сж съгласни да се разрѣши на г. Юрданова исканиятъ 15-дневенъ отпускъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Постѣпило е запитване отъ парламентарната група на Работническата социалъ-демократическа партия (обединена) до г. министъръ-прѣдседателя, съ съдържание: (Чете)

„Парламентарната група на Работническата социалъ-демократическа партия (обединена) моли г. министъръ-прѣдседателя да отговори:

1. При какви условия е започната войната.
2. Съществува ли нѣкакво съглашение и какво именно между България и централниятъ държави и Турция.
3. Какви сж изгледитъ за миръ слѣдъ завземането на Македония“.

Ще се съобщи това запитване на г. министъръ-прѣдседателя, за да опрѣдѣли деня, въ който ще отговори.

Г. г. народни прѣдставители! На основание на указа, съ който се отлагаха засѣданията на Народното събрание, прѣдседателството смѣташе и смѣта, че на народнитъ прѣдставители трѣбва да се плащатъ дневни пари и затуй прѣдседателството е искало авансъ и е плащало за миналия мѣсецъ и мисли да плаща и за до днесъ. За избѣгване на всѣкакви недоразумѣния, прѣдлагамъ да се приеме, че плащането е ставало и става правилно и законно. Моля ония, които считатъ, че плащането на дневнитъ на народнитъ прѣдставители за врѣмето отъ 15 октомврий до 15 декемврий е правилно и законно, да си вдигнатъ ржката. (Всички вдигатъ) Прието единодушно. (Общъ смѣхъ)

Пристапваме къмъ дневния редъ.

На първо мѣсто имаме изборъ на комисии по приготвяне проектъ за отговоръ на тронното слово и по разнитъ министерства.

Прѣдседателството прѣдлага на Народното събрание да приеме да остане същиятъ съставъ въ всички комисии, съ измѣнение само тамъ, където народнитъ прѣдставители, било по служба или по друга причина, сж излѣзли изъ срѣдата ни, като се допълнятъ тия комисии съ народни прѣдставители отъ сжщитъ групи.

И така, по комисията за приготвяне проектъ за отговоръ на тронното слово, вмѣсто г. Александъръ Стамболийски, прѣдседателството прѣдлага г. Марко Турлаковъ; вмѣсто г. Христо Г. Поповъ — г. Панайотъ Чорбаджиевъ.

По комисията на Министерството на външнитъ работи и на изповѣданията, вмѣсто г. Александъръ Стамболийски прѣдлага г. Александъръ Димитровъ; вмѣсто г. Христо Г. Поповъ — г. д-ръ Юрданъ Нейовъ.

По комисията на Министерството на народното просвѣщение вмѣсто г. Ради Радевъ — г. Атанасъ Х. Славчевъ. По комисията на Министерството на войната вмѣсто г. Христо Г. Поповъ — г. Теню Узуновъ.

Който приема прѣдложението на прѣдседателството въ тази смисълъ, да си вдигне ржката. (Мнозинство) Прието.

Г. Кирковъ: Ами анкетната комисия?

Прѣдседателъ: Тя не влиза въ тия комисии; за нея специално ще рѣшимъ.

Слѣдва вториятъ пунктъ отъ дневния редъ: първо четене на законопроекта за извънредни сврѣхсмѣтни кредити за 500.000.000 л. за военни нужди и 30.000.000 л. за подпомагане нуждающитъ се войнишки сѣмейства.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ д-ръ В. Черневъ (Чете)

„МОТИВИ

къмъ законопроекта за извънредни сврѣхсмѣтни кредити за 500.000.000 л. за военни нужди и 30.000.000 л. за подпомагане нуждающитъ се войнишки сѣмейства.

„Г. г. народни прѣдставители! Исканиятъ на първо мѣсто съ настоящия законопроектъ извънреденъ сврѣхсмѣтенъ кредитъ на сума 500.000.000 л. е необходимъ за нуждитъ на армията, вслѣдствие на мобилизацията и войната, а така също за покриване разходитъ за персонала и вещевени

разноски по вѣдомствата на разнитъ министерства за ново-придобититъ и окупираниитъ земи, направени до края на тази година.

Както е казано въ законопроекта, (чл. 2, алинея втора) отъ той кредитъ могатъ, по рѣшение на Министерския съвѣтъ, да се произвеждатъ разходи и за направа, поправка и поддържане на пѣтищата за доставки на подвиженъ и другъ материалъ за държавнитъ желѣзници.

На второ мѣсто съ сжщия законопроектъ се иска сврѣхсмѣтенъ кредитъ отъ 30.000.000 л. за поддържане нуждающитъ се войнишки сѣмейства прѣзъ врѣме на войната. Помощи на такива сѣмейства се раздаватъ начиная отъ 1 октомврий т. г., съгласно съ правилника, утвѣрденъ съ указъ № 407 отъ 30 септемврий с. г. Споредъ изчислението, направено по раздаденитъ досега помощи, мѣсечно срѣдно се разходва около 3.500.000 л.

Увѣренъ, че почитаемото народно прѣдставителство, еднакво съ мене, е убѣдено въ необходимостта на горѣпоменатитъ кредити, имамъ честъ да го помоля да разгледа и гласува настоящия законопроектъ.

София, декемврий, 1915 г.

Министъръ на финанситъ: Д. Тончевъ.“

„ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за извънредни сврѣхсмѣтни кредити за 50.000.000 л. за военни нужди и 30.000.000 за подпомагане на нуждающитъ се войнишки сѣмейства.

Чл. 1. Разрѣшава се на министра на войната извънреденъ сврѣхсмѣтенъ кредитъ на сума 500.000.000 л. за военни нужди.

Чл. 2. Отъ този кредитъ да се покриватъ разходитъ за нуждитъ на армията, изброени въ чл. 1 отъ закона за извънредни сврѣхсмѣтенъ кредитъ отъ 50.000.000 л. за военни нужди, утвѣрденъ съ указъ № 82 отъ 27 септемврий 1912 г., а така също и всички други разходи, които сж въ свѣзка съ мобилизацията и войната, прѣди и слѣдъ датата на обявяването имъ, както и разходитъ за персоналъ и вещевени разноски по вѣдомството на разнитъ министерства за новопридобититъ и окупираниитъ земи, направени до 31 декемврий 1915 г.

Отъ сжщия кредитъ могатъ, по рѣшение на Министерския съвѣтъ, да се произвеждатъ разходи за направа, поправка и поддържане на пѣтища, за набавяне ваялки, тропачки, камioni, лопати, трънокопи и други сѣчва и уреди, потребни за пѣтищата, и за доставка на подвиженъ и другъ материалъ за държавнитъ желѣзници. Размѣрътъ на тия разходи се опрѣдѣля отъ Министерския съвѣтъ.

Чл. 3. Разходитъ по този кредитъ да се произвеждатъ и оправдаватъ съгласно съ закона за отчетността по бюджета и съ постановленията, съдържачи се въ закона за извънреденъ сврѣхсмѣтенъ кредитъ, утвѣрденъ съ указъ № 82 отъ 27 септемврий 1912 г., измѣненъ и допълненъ съ закона, утвѣрденъ съ указъ № 11 отъ 21 мартъ, 1913 г.

Чл. 4. Разрѣшава се на министра на вътрѣшнитъ работи и народното здраве сврѣхсмѣтенъ кредитъ на сума 30.000.000 л. за подпомагане нуждающитъ се войнишки сѣмейства прѣзъ врѣме на войната.

Чл. 5. Разходитъ по този кредитъ да се произвеждатъ съгласно съ правилника за подпомагане нуждающитъ се войнишки сѣмейства, утвѣрденъ съ указъ № 407 отъ 30 септемврий 1915 г. и измѣненията му, утвѣрдени съ укази № № 412 и 430 отъ 15 октомврий и 3 декемврий с. г.

Чл. 6. Разходитъ по горнитъ сврѣхсмѣтни кредити да се покриватъ съ произведенито на заемъ или съкровищни бонове, размѣрътъ на лихвата по които ще се опрѣдѣли отъ Министерския съвѣтъ.

Прѣдседателъ: Има думата г. Димитъръ Благоевъ.

Д. Благоевъ: Г. г. народни прѣдставители! Вземамъ думата по законопроекта, не да държа рѣчъ и да оборвамъ постановленията и законопроекта, а само да прочета отъ името на работническата социалъ-демократическа парламентарна група една кѣса декларация. Ще ви моля, да имате търпѣние да я изслушате. (Чете)

„Декларация отъ парламентарната група на Работническата социалъ-демократическа партия.

„Страшниятъ пожаръ на Общоевропейската война, който отъ година и половина насамъ опустошава Европа, като поглъща милиони човѣчески жертви, милиарди чело-

външески тревър и причинява неизразими страдания на народите, е запален от взаимното съперничество на европейската империалистическа буржоазия. Народите, които обвиват с кръвта си неизмъримите бойни полета и понасят ужасите на тая мирова катастрофа, сж жертви на интересите на алчните за грабежи и завоевания господстващи класи. Обявените от воеващите правителства цѣли на войната, като защитата на отечеството, тържеството на правото, свободата на малките народи и обединението на нациите, сж само сръдство, за да се заблудят народните маси и да се заставят доброволно да идат да се взаимноизтрѣбват за задоволяване интересите на вѣдѣващата буржоазия. Досегашният развой на събитията не допуска никакво съмнение, че Общоевропейската война е една завоевателна и империалистическа война.

„Социалната демокрация въ България още при избухването на войната взе рѣшително становище против нея и положи всички усилия, за да не се вѣвлѣче въ нея и българският народ. Днес, когато насилствено и чрез брутално потѣпкване на всички му права и свободи българският народ биде хвърлен въ пламъците на кървавия пожар, ние още по-малко можем да промѣним ътношението си към войната. Ние си оставаме нейни непримирими прѣтивници, прѣтестираме прѣтив ѣдѣлѣването на българския народ и давайки израз на горещото желание на широките народни маси, най-настоятелно искаме незабавното спиране на кръвопролитията и сключването на миръ.“

„Участието на България въ войната, без да измѣни империалистическия характер на послѣдната, само разшири полето на нейните опустошения и увеличи числото на нейните жертви. На балканите днес си дават кървава сръбша армията на двѣте голѣми воюващи групи, вѣдущевени единствено от мисълта да стѣпят здраво на балканската земя, за да закрѣпят окончателно своето икономическо и политическо господство над нея. Балканските войни от 1912 и 1913 г. бѣха само подготовка за сегашното брутално нашествие на европейския капитализъм на балканите. Днес сръбската държава е вече разгромена; подобна участь очаква и Черна-Гѣра; а значителни части от грѣкката, албанската и турската територии сж окупиранѣ от армията на четворното съглашение. Какво очаква българската държава — това бъдащото ще покаже. Но и въ най-благоприятния случай тя се заплашва да падне под тежкото иго на европейския империализъм, който ще я подчини икономически и политически.“

„Господстващите класи въ балканските държави въ войната виждат единственото сръдство за националното обединение на разпокъсаните балкански народи. Обаче балканските войни от 1912 и 1913 г. свършиха съ катастрофа за българския народ, а сегашната балканска кампания причини пълния погром на Сърбия. Въ своето шовинистическо заслѣпение, тѣ не виждат, че пѣтит на взаимноизтрѣбвателни войни далеч от да доведе до националното обединение на балканските народи, води към тяхната гибелъ.“

„Националното обединение, подъ бухото на което българската буржоазия и българският монархизъм прѣслѣдват своите завоевателни цѣли, не може да се постигне чрез войната. Даже, ако всички окупирани от българската армия територии бѣха били присѣдинени към българската държава, то пакъ вънъ от нейните прѣдѣли и подъ чуждъ национален гнетъ бѣха останали не малки части от българския народъ. За тяхното „освобождение“ би трѣбвало да се водят нови войни против всички наши съсѣди. Независимо от това, насилственото присѣдиняване към България на територии, населени съ чужди национални елементи би послужило като поводъ за бъдащи войни против нея.“

„Социалната демокрация, признавайки правото на самоопрѣделение и на самоуправление на всички народи, се обявява най-рѣшително против присѣдинението на чужди земи и против подчинението на чужди народи. Застѣпвайки се винаги за правата на поробените народи, тя прѣтестира и против унищожението и поробването на сръбския народъ. (Възражение отъ дѣсницата). Обединението на българската нация тя намира за възможно само въ прѣдѣлите на една балканска федеративна република, въ която всички балкански области бѣха въздѣл като автономни членове и всички балкански народи бѣха си взаимно гарантирали своята национална и културна независимостъ.“

„Намѣсата на българския народъ въ войната социалната демокрация отдава на завоевателните интереси на

българската буржоазия и на българския монархизъм. Сътия интереси нѣма нищо общо масата от работния народъ, който понася всичките тежести на войната. Днешната война, подобно на миналите балкански войни и повече отъ тях, носи за широките народни маси смъртъ, физическа и духовна мизерия, изграждане и робство. Тя принася облаги само на господстващите класи, които въ нея намиратъ най-сигурно сръдство за бързо забогатяване и за разширение на своето икономическо и политическо господство.“

„Социалната демокрация нѣма нищо общо съ тая войнствена и народоубийствена политика на българската буржоазия и на българския монархизъм, прѣтестира прѣтив нея и всички отговорности за нейните послѣдци прѣдъ народа и прѣдъ неговото бъдаще стоваря върху тях. Тя заявява, че отказва всѣка подкрѣпа на тяхното кърваво дѣло и, солидарна съ съзнателния пролетариатъ отъ цѣлия свѣтъ, тя ще положи всичките си сили за тържеството на дѣлото на мира и на социализма.“

По тѣи съображения ние гласуваме прѣтив военния кредитъ отъ 500 милиона лева. (Ржкоплѣскане въ крайната лѣвица).

Председателъ: Има думата г. Стоянъ Костурковъ.

С. Костурковъ: Г. г. народни прѣдставители! Съ законъ: проекта, който е прѣдметъ на обсъждане, искатъ се 500.000.000 л. за военни нужди и 30.000.000 л. за подпомагане на войнишките сѣмейства. Разрѣшаването на тѣзи кредити се налага отъ разликите се и продължаващите да се равняватъ събития, както се мотивиратъ въ законъ: проекта исканите кредити. (Чете).

„Г. г. народни прѣдставители! Правителството ангажира нашата държава въ великата война, която раздрѣса свѣтъ; опожари Европа и пролѣ кръвта на милиони човѣци. България е въ съюзъ съ централните държави и нашата армия се би за освобождението на Македония. Освобождението на Македония и обединението на нашата нация сж били копнежи на всѣки българинъ. Но начинатъ и сръдствата за постигане националното обединение се схващатъ различно отъ нашите политически партии. Днес, обаче, когато въ жестока война сж ангажирани всички народни сили, радикалната парламентарна група си налага мѣлчане по голѣмия въпросъ за войната, по който ще си каже думата, когато настане ликвидацията, като остави всецѣло отговорността по него върху правителството. Това наше поведение се налага отъ нуждата да има единодушие въ страната, което ражда ентузиазма и силата.“

„Въ интереса на успешния край на войната и на бъдното спокойно демократично развитие на обединена България, ние заявяваме слѣдното:

„1. Войната има за цѣль националното ни обединение. Правителството не трѣбва да забравя това и да има прѣдъ видъ, че нашиятъ народъ не иска завладѣване чужди нему територии. Обединението може и трѣбва да се търси въ етнографическите граници на българското племе.“

„2. Българскиятъ народъ е миролюбивъ, и щомъ обединението е постигнато и общите условия на великата война позволят, правителството трѣбва да употреби всички усилия за сключване миръ, отъ който тъй много се нуждаятъ окървавените народи, а особено работните слоеве.“

„3. Едно отъ важните условия за повдигане бойната сила на нашата армия е да бѣде войникътъ добър третиранъ, облѣченъ, обутъ, нахраненъ и въоръженъ. Трѣбва да се взематъ всички мѣрки, за да бѣдатъ напълно задоволение тѣзи нужди. Едновременно правителството трѣбва да положи най-сериозни грижи за избѣгване всички неуредици въ тѣла на армията.“

„4. Подпомагането войнишките сѣмейства е наша, на държавата, длѣжностъ. То ще подкрѣпи живота на нуждающите се и ще внесе спокойствие и бодростъ въ душитѣ на ония, които проливатъ кръвта си по бойните полета. Но до сега това подпомагане е недостатъчно. Необходимо сж сериозни мѣрки и контролѣ, за да се избѣгватъ грѣшки и опущения при раздаване държавните помощи.“

„Г. г. народни прѣдставители! Исканите кредити сж за нуждитѣ на войната. Тя е фактъ, съ който трѣбва да се справимъ. Въпросътъ е за съществуването на нашата държава, а не за довърне или недобрѣне къмъ правителството, не за такава или онакава политика на държавата. Различията въ гледищата по общата политика не сж изчезнали, нито ще изчезнатъ, но това не ни освобождава

отъ дълга, да не забравяме, че тръбва да се задоволят нуждите на ония, които съ своите желани миши и съ свои крилати духъ творятъ обединението на България. Когато народътъ е турилъ въ движение всичките си физически и духовни сили, когато той дава грамадни жертви, ние, като негови синове и представители, чувстваме се длъжни да дадемъ всички средства за щастливото завършване кървавата борба и за възможното най-голямо облекчение положението на въоръжения народъ и на неговите семейства.

„Схващайки така своя дългъ въ сълблимния исторически моментъ, що пръживява страната ни, радикалната парламентарна група ще гласува кредититъ за нуждите по войната и за подпомагане войнишките семейства.“ (Ръкоплъскане отъ радикалната парламентарна група)

Прѣседателътъ: Има думата г. д-ръ Никола Генадиевъ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Нѣмамъ намѣрение да държа дълга рѣчь; ще кажа само нѣколко думи, които смѣтамъ за необходими въ историческия моментъ, който пръживяваме. Ако се възкачихъ на трибуната, не е за да развия гледището си по законопроекта, а за да се спра една минута върху мислитъ, които възбуваха и прѣдшествоващите оратори. Една отъ тѣзи мисли е схваната, по мое гледище, и отъ почитаеми прѣдставител на Радикалната партия, г. Костурковъ. Въ обикновено врѣме, кредититъ отъ 530.000.000 л. можеше да бѣде разгледанъ споредъ схващанията на отделнитъ партии. Но когато настъпятъ врѣмена, сѣдбоносни за народитъ и за тѣхното бъдаще, партийнитъ възгледи трѣбва да се отдръпнатъ и да имаме прѣдъ очи изключително благото на България. Такъвъ единъ моментъ настана на 1912 г., когато прѣседателътъ на Министерския съветъ, г. Гешовъ, ни възвѣсти за мобилизацията на българската армия и за прѣдстоящата война. Всички партии, безъ изключение почти, подкрѣпиха правителството, защото съзнаваха, че ония, които отиваха да се биятъ на бойното поле, не отиваха като прѣдставители на партии и на свои убѣждения, а като синове на българския народъ, за да творятъ сѣдбинитъ на сѣщия народъ. Първата война, необходима и оправдана, за нещастие, не даде всичките резултати, на които имаме право да се надѣва българскиятъ народъ. Злата воля, героизмътъ унищожи нашия жертви и нашия трудъ, и това дѣло на измѣнничеството се увѣнча въ Букурещъ, при сключването на мира. Азъ имамъ нещастieto съ ржката си да подпиша ново робство на родната земя, ча земята, въ която пръвъ пътъ съмъ заговорилъ на македонскъ езикъ, на земята, въ която съмъ се родилъ и за която копнѣя и до днѣ днешенъ. Но българскиятъ народъ чувствуваше, че ще дойде денъ на отплата или денъ на справедливостъ. Това можеше да се постигне съ нормалното развитие на събитията въ мирно врѣме. Но не се минаха 2 години, разрази се най-страшната война, която нѣкога е опустошавала земята, и събитията се насочиха тамъ, където фатално трѣбваше да се насочатъ. На 7 септември ние се намѣрихме при една нова мобилизация или въ вечернето на мобилизация. Тогава нѣколко души, ние, прѣдставители на нашата група, се явихме при т. министъръ прѣседателя въ Министерския съветъ и, слѣдъ като той ни даде потрѣбнитъ обяснения, заявихме му: даваме пълната си подкрѣпка, защото при днешнитъ врѣмена този, който издигне ржка противъ правителството, той ще нанесе ударъ, който ще прѣскочи главитъ на министритъ, ударъ който може да уязви отечеството, а ние противъ майка си ржка не сме способни да вдигнемъ.

Въ миналата война, почитаемиятъ г. Малиновъ, отъ името на Демократическата партия, заяви, че когато българските войници ще се биятъ, знамената на партиитъ трѣбва да се свиятъ. Тоя моментъ е сѣщиятъ. Азъ не се съмнявамъ и никой не се съмнява, че кредититъ ще бѣде гласуванъ, че той ще бѣде гласуванъ съ голѣмо болшинство, но мисля, г-да, че свѣтътъ — и съюзници, и врагове, и неутрални — трѣбва да знае, какво тая война я води българскиятъ народъ, че когато войната е вече обявена, когато българските синове мратъ на бойното поле, всички ще бѣдемъ единодушни и сплотени, ще подкрѣпимъ чадата на България и сме рѣшени да доизкараме докрай подкаченото дѣло. Свѣтътъ трѣбва да знае, че между насъ въ критически и сѣдбоносни моменти разгласията изчезаватъ. Свѣтътъ трѣбва да знае, на-сетѣй, че днесъ всички партийни знамена ще се свиятъ, защото на чело на нашия войски се развѣва великото знаме на

отечеството и че ние сме рѣшени, сплотени около него, да дадемъ енергията си, труда си и всичкия си умъ на дѣлото, което е дѣло на отечеството.

Да живѣе България! (Бурни ръкоплъскание отъ дѣсницата и дѣсниятъ центъръ)

Прѣседателътъ: Има думата г. Янко Сакжзовъ.

Я. Сакжзовъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Много по-добре би било, ако прѣди нашитъ декларации тукъ, бѣхме изучили авторитетната декларация на правителството, което е инициаторътъ на тия събития, които пръживяваме. И отъ тази трибуна можеха да бѣдатъ казани думи и мисли, които да упътѣха правителството въ работата, която то е почнало, за да може тая работа да излѣзе по-леко и съ по-малко жертви за нашата нация. Отъ тая трибуна, г. г. народни прѣдставители, колкото и да се е възставало срѣщу правителството, никой не се е възставало срѣщу великитъ народни интереси тѣй, както сѣ били разбирали отъ говорящитъ, тия велики народни интереси, и затуй наврѣме и намѣсто щѣше да бѣде днесъ една тържествена обмѣна на мисли и упътвания, както се започнѣше отъ страна на правителството. Азъ пристѣпямъ къмъ прочитането на това, което ние имаме да кажемъ на българското правителство въ днешния моментъ: (Чете)

„Декларация отъ работническата социално-демократическа парламентарна група (обединена)

„Свободата и независимостта на всѣка нация, това е единъ върховенъ принципъ на социалната демокрация,

„Социалната демокрация въ България се е застъпвала и борила за обединението на българската националност, както изобщо и противъ денационализирането на единъ народъ отъ други.

„Поради много прѣплетенитъ интереси на великитъ и малки държави, спорящи за сѣдбата на Балканитъ, ние дълги години наредъ поддържаме и смѣтахме, че само съ мирни споразумѣния между балканските народи ще може да се постигне едно задоволително за всички разграничение на населяванитъ отъ тѣхъ територии, върху основата на тѣхното взаимно сближение, за обща защита срѣщу завоевателнитъ ползновения отъ сѣверъ и отъ югъ.

„До деня на мобилизацията на българскиятъ войски, нашата партия не прѣстана енергично да прѣдупрѣждава правителството за опасноститъ, които носи се себе си една намѣса въ голѣмата Общоевропейска война.

„Но развитията на събитията, подъ влиянието на управляющитъ фактори въ чужбина и у насъ, докара мимо нашитъ желания и усилия до войнственото разрѣшение на нашия националенъ въпросъ.

„Сега, когато участието на България въ войната е вече фактъ, намъ не остава, освѣнъ да пожелаемъ и настоямъ, щото тя да се свърши колото може по-скоро и съ по-малки жертви, като се сключи единъ миръ, който да съдържа въ себе си всичките необходими гаранции за трайност и за свободно стопанско, политическо, културно и социално развитие на народитъ, които населяватъ Балканитъ.

„По всѣкакъвъ начинъ нашата страна трѣбва да бѣде прѣдизнена отъ увлѣчения, които биха разширили цѣлитъ на войната и биха я протчили до невидимъ край, като създадатъ нови неприятели на отечеството и наложатъ нови жертви. Трѣзвостъ въ отношението съ приятели и врагове, умѣреностъ въ претенцитъ ни и готовностъ за миръ, като се отхвърли рѣшително всѣка замисль за унищожение на съседни държави и присвояване на земи съ не-българско население. Нека тая трѣзвостъ и умѣреностъ бѣдатъ отъ наша страна срѣдствата за по-скорошното възвръщане въ нормалния пътъ на миръ и трудъ и за прѣдпазване отъ нови опасни усложнения въ създаденото положение.

„Г. г. народни прѣдставители! Въ особеностъ е необходимо да се разсѣе всѣко подозрѣние, че България храни завоевателни намѣрения къмъ сръбския народъ, правото на самостоятелно съществуване на който не трѣбва да се нарушава; сѣщо тѣй необходимо е да се избѣгватъ каквито и да било агресивни намѣрения къмъ нашия съседъ Гърция и Ромъния. Балканските народи, още повече въ голѣмата общоевропейска война, трѣбва да се проникнатъ отъ убеждението за общността на тѣхнитъ интереси и за опасноститъ отъ политиката на взаимното ограбване.

„Врѣме е всички фактори въ нашата страна, толкова повече слѣдъ като деклариранитъ обектъ на войната е

постигнат, да станат носители на общото желание на българския народ за мир.

„Изидищо е, същото тъй, да се припомним, че българският народ, който не храни никакви чувства на вражда към никой чужд народ, е готовъ съ всички сръдства да отбие всеки ударъ, насоченъ сръщу неговата цѣлост и независимост.

„Отъ друга страна, за да се гарантира пълна национална сплотеност на България, толкова необходима въ прѣживяванитѣ сѣдбоносни дни, потребно е:

„1. Нашето вътрѣшно управление да не се отклонява отъ прѣдписанията на законитѣ.

„Начинътъ по който се обяви войната, безъ знанието на Народното събрание; отлагане засѣданията на Камарата съ царски указъ и издаването на закони безъ нейния прѣварителенъ вотъ, безъ за това да съществуватъ каквито и да е причини — това сѣ актове, които не могатъ да намѣрятъ нашето одобрѣние.

2. Необходимо е да се взематъ най-рѣшителни законодателни и административни мѣрки, за да се ограничатъ и прѣмахнатъ спекуляциите и скѣпотията въ търговията съ необходимитѣ за живота прѣдмети, съ което да се спре сегашното ограбване на населението.

„3. Да се гарантира прѣхраната на сѣмействата на заминалитѣ подъ знамената и на останалитѣ въ домоветѣ си немошни и безработни, като имъ се даде една по-голяма отъ сегашната държавна помощъ.

„4. Да се прѣстрои институтътъ на обществената прѣвидливостъ въ една парламентарна комисия съ прѣдствителство на всички групи, за да се прѣмахнатъ всѣкакви условия за спекула и злоупотреби.

„5. Да се положатъ добри грижи за прѣхраната на войската и за нейното здравословно състояние.

„6. Да се прѣмахнатъ сегашнитѣ мѣрки, ограничаващи свободата на мисълта и словото, цензурата върху печата и усилениятъ надзоръ върху личнитѣ мнѣния, мѣрки, които се практикуватъ въ насъ съ такава безсмислена суровостъ, каквато никѣдъ другѣдъ не се сръща и съ които мѣрки се отнема всѣка легална възможностъ за проявление на общественото мнѣние на страната.

„7. Да се прѣмахне корупцията и фаворизацията, както въ цивилната администрация, така и въ армията и специално, злоупотребленията въ военнитѣ доставки и реквизицията.

„8. Да се учрѣди парламентаренъ контролъ върху разходите по издрѣжката на войната, упражняванъ отъ една комисия изъ сръдцата на народното прѣдствителство, съставена съ по единъ членъ отъ всѣка парламентарна група.

„9. Камарата да не прѣкъсва засѣданията си докато трае войната, за да упражнява контролъ върху управлението.

„Отъ казаното до тукъ стига явно, че слѣдваната отъ правителството политика за разрѣшаването на националния проблемъ е несъгласна съ тая, която нашата парламентарна фракция винаги е посочвала отъ тая трибуна и като такава, тя не може да намѣри нашето одобрѣние.

„Но прѣдъ видъ на това, че тая политика е свършенъ фактъ за нашата страна и че тя е поставила българския народъ въ необходимостта да направѣне всичкитѣ си сили за нейното успѣшно реализиране, парламентарната фракция на Обединената работническа социалдемократическа партия, като не иска въ тоя сѣдбоносенъ моментъ, когато цѣлата страна е изложена на рискъ, да намали съ нѣщо проявлението на националната мощъ, посочва на необходимитѣ условия за запазването на тая мощъ и вмѣсто отрицателенъ вотъ за исканитѣ военни кредити, ограничава се само съ въздържане при гласуването. (Ръкоплѣскане въ крайната лѣвица)

Прѣседателътъ: Има думата г. Александъръ Малиновъ.

А. Малиновъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдствители! Нито дума за политика, защото достойнствата и прѣдимствата на една политика прѣдъ друга сѣ въпросъ за други дни, не за прѣзъ врѣме, а за слѣдъ войната. Нито дума и за мира, защото той е още далечъ. Ако по този въпросъ трѣбва да се каже нѣщо, то е да пожелаемъ единъ достоенъ миръ за България, миръ съобразенъ съ огромнитѣ човѣшки и материални жертви, които даде нацията за своето обединение. Въпросътъ е по-скромненъ, въпросътъ е за кредити, които трѣбва да вотираме, защото отъ тѣхъ, отъ тия кредити зависи самозапазването на България като държава и създаване условия за нацията да осъществи своето обединение. Е добръ, отъ тая гледна

точка въпросътъ, съ който сме сезирани, не допуска нито рѣшението да откажемъ кредититѣ, нито рѣшението да се въздържимъ отъ тѣхното вотиране, а само едно единичко рѣшение: да ги дадемъ. (Ръкоплѣскане отъ лѣвицата, дѣсницата и дѣсния центъръ)

И азъ, съ името на политическитѣ си приятели въ Парламента, заявявамъ, че кредитътъ отъ насъ ще бѣде гласуванъ.

Г. г. народни прѣдствители! Позволете ми, обаче, да направя една резерва, която Парламентътъ, запазвайки своето достойнство, трѣбва да усвои. Тя трѣбва да бѣде направена не само отъ прѣдствителитѣ на лѣвицата, но и отъ тѣзи на дѣсницата. Тя е слѣдната. Нашето правителство, било въ лицето на г. министъра на финанситѣ, който ни иска тоя кредитъ, било въ лицето на г. министъръ-председателя, дължи, отъ уважение къмъ Парламента, тъй разположенъ да отпусне огромния кредитъ отъ 1/2 милиардъ лева, да послѣдва примѣра на правителствата на държавитѣ, съ които днеска, споредъ тронното слово, сме въ съюзъ или, както се изрази тукъ държавниятъ глава, сме въ сътрудничество; нека нашето правителство послѣдва примѣра на Бетманъ Холвега, нека послѣдва примѣра на Тиса, нека послѣдва примѣра на Асквита, нека послѣдва примѣра на всички стари опитни и уважаващи парламентаритѣ си държавни мъже и политически дѣйци; когато иска кредити, да освѣтлява Народното събрание за положението. И азъ искамъ дълбоко да вѣрвамъ, че г. министърътъ на финанситѣ, който присѣдствуватъ тукъ, ще ни каже, каквото може, и по общия чисто политически въпросъ, и по специално финансовия въпросъ — отъ дѣ мисли да набави тоя половинъ милиардъ, какъ мисли да го разходва, като какви ще бѣдатъ онѣзи контроли учрѣждения, които сѣ нуждни при изразходването изобщо на кредити, особено на такива огромни като искания. Съ тази резерва, че г. министърътъ на финанситѣ или който и да било прѣдствител на правителството ще зачете Парламента, като нахисо ни обрисова политиката си, ние ще вотираме кредита имъ половинъ милиардъ.

Досѣжно всички онѣзи въпроси, каквито може да повдигне този законопроектъ, азъ мисля, че тѣ при вотирането на законопроекта по принципъ, не трѣбва да бѣдатъ разисквани. Обаче други мои другари тукъ, въ Парламента, тогава, когато му дойде редътъ, когато се сложи законопроектътъ на второ четене, ще кажатъ своята дума.

Свършвамъ като заявявамъ повторно, че кредитътъ ще бѣде вотиранъ отъ насъ, защото друго-яче не можемъ да постигнемъ и защото искамъ да вѣрваме, че правителството, било днесъ, било по-късно, отъ уважение къмъ Парламента, нѣма да се задоволи съ тѣзи кажички мотиви, съ които е придружилъ своя законопроектъ за половинъ-милиарденъ кредитъ г. министърътъ на финанситѣ.

И ако е въпросъ за благопожелния, съ каквито тукъ завършиха рѣчитѣ си прѣдшественицитѣ ми, нека свърши и азъ съ едно: на сръдъ пѣтъ не може да се спремъ; миръ, но . . . достоенъ за България миръ! (Ръкоплѣскане отъ лѣвицата, дѣсницата и дѣсния центъръ)

Прѣседателътъ: Има думата г. Иванъ Гешовъ.

И. Гешовъ: Г. г. народни прѣдствители! Каквото и да бѣше нашето мнѣние по тази война, каквито и резерви да сме длъжни да направимъ по нея, особено по прѣследването тази цѣль, която и въ манифеста на правителството отъ 1 октомврий, и въ тронното слово на Негово Величество вчера ни се обозначи, резерви именно въ смисълъ, че само тази цѣль ще се гони, а не и друга, каквото, казвамъ, и да е нашето мнѣние, каквито и да сѣ резервитѣ ни, не е днесъ моментътъ да се излага това мнѣние, да се изброяватъ тия резерви. Днесъ се искатъ отъ насъ кредити за продължаване, за достойното свършване на тая война, за постигане на цѣльта ѝ.

Г. г. народни прѣдствители! Прѣди три години въ тая сграда, въ друго качество, азъ изразихъ надеждата, че при тогавашната наша война, нѣма да се произнесе дума, която да умаловажава участието на кой и да е факторъ въ оная борба на герои или да затрудни положението на тия герои. И това, което азъ тогава казахъ като министъръ, днесъ го повтарямъ като скромненъ прѣдствителъ на една отъ нашитѣ парламентарни партии.

Г-да! При тая епопея, която днесъ се прави отъ нашитѣ войници, ние не желаемъ да правимъ пошита. Народътъ

днесъ твори история. При подобно творение ние мислимъ, че полемиката трѣбва да мълчи. И ако азъ взехъ думата, то е за да изпълни една длъжностъ, която се налага на всички насъ, Г. г. народни представители. А тази длъжностъ е да се прѣклонимъ благоговѣйно къмъ падналитѣ герби въ защита на отечеството, да отдадемъ честъ на живитѣ ратници за обединението на това отечество. Вѣчна паметъ на загиналитѣ, вѣчна честъ на живитѣ! Покриха тѣ съ лаври нашата опечалена и съкрушена България, утѣшиха съ своята скѣпа и благородна кръвъ, като съ цѣненъ билсамъ, нейната наранена душа. Но съ тия свои подвизи, г-да, тѣ отвориша рани въ хиляди семейства, които оплакватъ своитѣ рано загинали синове. Нека и къмъ тѣзи тежко пострадали наши семейства да отправимъ засега нашитѣ дълбоко прочувствени съболѣзования, а по-нататѣкъ нека се погрижимъ и за тѣхната участъ.

И подиръ тази данъ на творцитѣ на едно по-добро бъдеще, творци, чието велико дѣло, нека се надѣваме, отъ никакви грѣшки нѣма да се разстрои, и като си запазваме правото при второто четене и ние да настоемъ за разпрѣдѣление на кредита отъ 500.000.000 л. между разнитѣ цѣли, за които той се иска, ние заявяваме, г-да, че ще гласуваме той кредитъ отъ 500.000.000 л. и другия отъ 30.000.000 л. за войничкитѣ семейства. (Ръкоплѣскане отъ лѣвицата, дѣсницата, и дѣсния центъръ)

Председателъ: Има думата г. Александъръ Димитровъ.

А. Димитровъ: Г. г. народни прѣдставители! Слѣдъ всичко онова, което се каза отъ страна на политическитѣ групировки, имащи за цѣль да подкрѣпятъ правителството въ тоя моментъ, като му гласуватъ кредита за продължаване войната и тоя за подпомагане на войничкитѣ семейства, на мене остава да кажа съвършено малко.

Българскитѣ народъ днесъ е въоръженъ. Съ кръвта си той чертае границитѣ на България. Българскитѣ Парламентъ въ тоя труденъ часъ има само една длъжностъ — къмъ въоръжения български народъ — да му даде срѣдства, за да довърши до благополученъ край започнатото дѣло, да помисли за семействата на бѣднитѣ войници, като ги снабди съ срѣдства.

Гледайки така на въпроса, азъ отъ името на земеделската парламентарна група, заявявамъ, че ще гласуваме кредита, който правителството, въ лицето и г. министра на финанситѣ, иска отъ насъ, защото намираме, че той е крайно необходимъ. (Ръкоплѣскане отъ дѣсницата, дѣсния и лѣвия центрове)

Пѣдседателъ: Има думата г. д-ръ Стоянъ Даневъ.

Д-ръ С. Даневъ: Г-да! Не е врѣме да се разискватъ партийни програми. Впрочемъ нашата е известна и считамъ за излишно да я подчертавамъ. Г. г. народни прѣдставители! Ние сме свили партийното знаме съ обявяването на войната. Считамъ, че не е сега врѣме да го развѣваме.

Въ днешното заседание ни се искатъ кредити за поддържане на армията. Армията въ настоящия моментъ, това е въоръжениятъ български народъ. Като народни прѣдставители, ние не можемъ да му ги откажемъ. Заклучавамъ, кредититѣ трѣбва да бѣдатъ гласувани.

Председателъ: Има думата г. Константинъ Панайотовъ.

К. Панайотовъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Събитията, които прѣживяваме, сѫ най-великитѣ събития, които досега сѫ известни въ историята на народитѣ. Картината, която прѣставлява днесъ свѣтътъ, е една великолѣпна картина, която поколѣнията съ удивление ще наблюдаватъ и изучаватъ. Ние сега, свидѣлитѣ на тѣзи събития, участницитѣ въ тѣзи събития, приличаме на зрители въ единъ музей, които стоятъ прѣдъ великолѣпни картини и които, ако сѫ много близко къмъ тѣхъ, не могатъ да видятъ всичката тѣхна величина, защото чертитъ сѫ много голѣми и много близки, и само когато се отдалечатъ на онова разстояние, което е назначилъ художникътъ, ще видятъ всичкото величие на тѣзи картини. И историкътъ, поколѣнията, когато ще изучаватъ днешнитѣ събития, възъ основание на безспорни и автентични документи, ще бѣдатъ удивени отъ онака величественостъ, която тѣ прѣставляватъ. Ние, участницитѣ въ тѣзи събития, обаче, трѣбва да дадемъ всичката своя подкрѣпка за благополученъ изходъ на онази акция, която като народъ сме прѣдприели.

Г. г. народни прѣдставители! Прѣди двѣ години, нашиятъ народъ прѣживѣ една национална катастрофа, която му създаде едно съществуване много неудобно между европейскитѣ държави и между неговитѣ събди. Българскитѣ народъ бѣше униженъ, той бѣше оскърбенъ, той бѣше разпокъсанъ, неговитѣ земи бѣха разсѣчени; бѣха отнети плодоветѣ на неговитѣ величествени побѣди, бѣха ограбени земитѣ, които българскитѣ народъ спечели съ своята кръвъ, и този народъ бѣше обрѣченъ дълги години на едно жалко съществуване. Тѣзи, които имаха вѣра въ българската звѣзда, които знаеха, че въ свѣта има единъ Господъ, който винаги ще даде право на правия, които вѣрваха, че неправдата, причинена на българския народъ, нѣма да бѣде останена така, тѣ се надѣваха, че ще дойде врѣме, когато българскитѣ народъ ще възвърне своитѣ земи, ще постигне своето обединение. Но никой не вѣрваше, че това врѣме ще дойде толкова скоро, както ние видѣхме, че дойде, никой не вѣрваше, че въ 1914 г. ще настѣпи Великата европейска война, въ която българскитѣ народъ ще може да се възползува да възвърне своитѣ ограбени земи и да достигне своето обединение. Великата европейска война бѣше пратена на българитѣ, на българския народъ отъ Небето, отъ Бога. Тази война бѣше пратена, за да може българскитѣ народъ да се възползува да възстанови своитѣ права и да добие своето обединение. Ако има народъ, който въ тази война ще извлѣче най-много облаги, той е българскитѣ народъ, защото прѣди Великата европейска война, Германия бѣше велика империя, Австро-Унгария бѣше империя, Турция, като многомилионна държава, можеше да очаква подобрение на своето положение, но малката България, оскърбена, унижена и разпокъсана, мѣчно можеше да очаква чрезъ своитѣ собствени срѣдства да възвърне земитѣ си, да добие обединението си. Ето защо, азъ, считамъ, че Провидѣнието прати Европейската война за българския народъ.

Вѣрно е, че днесъ не сѫ лнитѣ, когато трѣбна да се обсъжда правилността или неправилността на една политика, но когато ще гласуваме този кредитъ, не е излишно да кажемъ, че въ България имаше колебание какъ да се постѣпи, какъ да се върви, имаше различни мнѣния, имаше различни схващания, имаше различни възгледи върху висшата народна политика. Днесъ г. Костурковъ въ своята декларация заяви, че различията по висшата политика не сѫ изчезнали, тѣ съществуватъ, но не е врѣме сега да се обсъждатъ. Кѣмъ думитѣ на г. Костуркова се присѣдини и г. Генадиевъ, като каза, че е изразилъ и неговата мисль. Не за критика тукъ трѣбва да говоримъ, но трѣбва да подчертаемъ, че прѣди влизането на България въ тази война имаше голѣми колебания въ българското общество, което стоеше на кръстопатѣ, незнаейки какво да прѣдприеме, какъ да трѣгне. Едини отъ тѣзи, които сега ще гласуватъ този кредитъ, иматъ правото да го гласуватъ само заради това, че се намиратъ прѣдъ свѣршения фактъ, войната, а други сѫ въ правото си да го гласуватъ заради това, защото считатъ, че правилнитѣ пътъ, по който българскитѣ народъ трѣбваше да върви, е този пътъ, по който сега върви. И азъ отъ дълбочинитѣ на своето съзнание ще гласувамъ за този кредитъ не затова, че се намираме прѣдъ свѣршения фактъ, войната, а заради това, защото считамъ, че тази война е война свещена, война, прѣдприета за осъществяването на вѣковнитѣ български идеали, дѣлѣни прѣвъ поколѣния, идеали, за които българскитѣ народъ е далъ огромни жертви, неизчерпаеми жертви, които жертви, бѣха заслужили свободата на цѣлото човѣчество.

(Прѣдседателското мѣсто заема подпрѣдседателъ д-ръ И. Момчиловъ)

Г. г. народни прѣдставители! Въ прѣдидущитѣ декларации и думи, които се казаха, зачекнаха се въпроси, които не би трѣбвало дълго и широко да обсъждаме, но понеже тѣ се зачекнаха, въ правото съмъ да си изкажа и азъ моето мнѣние по тѣхъ.

Въ декларациитѣ на двѣтѣ социалистически фракции се зачекна въпросътъ за пѣлата на войната: дали тя е война завоевателна или не. Никого българскитѣ народъ въ своя исторически животъ не се е борилъ за завоевание на чужди земи, за присвояване чужди елементи; той винаги се е борилъ само за окръгляване на българскитѣ граници, за присѣдиняване на всички български елементи къмъ общото отечество, България. И днесъ-заднесъ тази война не е имала за пѣлъ присѣдиняване чужди земи. Ние въ тази война ще добиемъ само своето обединение и ще искаме да си присѣдинимъ земитѣ, да образуваме едно

цѣлокупно българско отечество. Насъ никакъ не ни интересува съдбата на Сърбия. Ние ще вземемъ това, което смѣтаме, че е наше, за което имаме доказателства исторически и географически, че е наше, а по-нататъкъ съдбата на Сърбия ще бѣде рѣшена отъ много по-велики сили, отколкото сме ние. Колкото се касае до моето лично убѣждение, г. г. народни прѣдставители, азъ не се стѣснявамъ и нѣма да се стѣсня да кажа, че Сърбия, която показва такава коварство спрѣмо насъ въ 1912 и 1913 г., споредъ моето мнѣние, не заслужава защита отъ страна на нито единъ българинъ. Азъ поддържамъ мнѣнието на нашитѣ стари водители, което сме чували и което мога да приповторя; то е, че докогато Сърбия съществуваше на краката си, ние за Македония не можехме да мислимъ. Това сме го чували отъ покойния Петковъ. И моето лично мнѣние е, безъ да се колебае: *Serbian delendam esse!*

Д-ръ Н. Сакаровъ: Това ли е на дневенъ редъ?

С. Омарчевски: Това не е по кредита, то е обструкция.

К. Панайотовъ: Г. г. народни прѣдставители! Повдигна се въпросъ и за мира. Нѣма съмнѣние, че да се говори за миръ е много рано и не му е тукъ мѣстото; но и тукъ, понеже се казаха нѣколко думи по този въпросъ, трѣбва да кажемъ своята дума. Г. Малиновъ завърши рѣчта си, като каза: миръ, по миръ достоенъ за България. Азъ ще прибавя: не само миръ достоенъ за България, но миръ достоенъ и за нашитѣ съюзници, съ които ние свързахме нашитѣ смѣбини не само за моментъ, за войната, но и за напредъ; миръ, достоенъ не само за България и съюзниците ѝ, но миръ, който да гарантира правилното съществуване на цѣлокупния български народъ, миръ, който да даде онова положение на българския народъ, което той трѣбва да има на Балканския полуостровъ, и миръ, който да гарантира и съществуването и правилното развитие на нашитѣ съюзници.

Съ тѣзи думи, г. г. народни прѣдставители, азъ свършвамъ, като считамъ, че ние трѣбва да гласуваме кредита, защото този кредитъ се дава за една война, която бѣше безусловно необходима за постигането на българските идеали. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсния центъръ)

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министъръ на финансите.

Министъръ Д. Тончевъ: Г. г. народни прѣдставители! Не безъ вълнение вземамъ думата, за да изкажа всичката си благодарностъ и признателностъ на прѣдставителитѣ на парламентарнитѣ групи, които съ хубави думи заявиха, че ще гласуватъ необходимитѣ за войната кредити. Азъ, отъ моя страна, като министъръ на финансите, ще дамъ всички отъзвѣстни обяснения, въ всѣко едно отношение по законопроекта, които народното прѣдставителство би искало да знае, защото считамъ, че въ тази материя нѣма и не може да има нищо секретно. Колкото се отнася до изложение политическото положение на страната, то не е отъ моя компетентностъ. Г. министъръ-прѣседателъ, било при разискването на тронното слово, било при другъ нѣкой моментъ, ще даде потребното изложение, и вѣрвамъ, че, като го направи, народното прѣдставителство ще остане съвършено благодарно и задоволено.

Г. г. народни прѣдставители! Засега мисля, че би било по-добъръ да отложимъ разглеждането на подробноститѣ за второто четене, защото тѣ по-скоро се отнасятъ къмъ послѣдния чл. 6, който гласи, че тия свѣрхсмѣтни кредити ще трѣбва да се покриватъ отъ произведението на единъ заемъ, или отъ съкровищни бонове съ лихва, опрѣдѣлена отъ Министерския съвѣтъ.

Засега ще се ограничи само съ една бѣлѣжка по декларацията, която направи г. Благоевъ. Вие знаете, че историята свидѣтелствува, че нѣма прѣдприятие, което единъ народъ би могълъ да прѣдприеме, по-скоро отъ войната, и при все това, народитѣ, когато искатъ да се биятъ, когато искатъ да воюватъ, намиратъ всички потребни за това сръдства, които въ едно мирно врѣме биха ужасили ума на всѣкого. Доказателство за това е днешното състояние на умоветъ въ цѣлия свѣтъ. Вие четете всѣки единъ день за неимовѣрнитѣ и баснословни цифри по разходитѣ на войната — милиарди се харчатъ на мѣсецъ, стотици милиони се харчатъ на день; нѣщо, което човѣшкиятъ умъ въ мирно, въ обикновено врѣме, на-да-ли би могълъ да побере. И вие, г. г. народни прѣдставители, днесъ имате същата психология. Ако въ едно мирно, въ едно по-обик-

новено врѣме, би ни се поискалъ такъвъ огроменъ кредитъ за друга нѣкоя целъ, вѣрвамъ, че това можеше да произведе тукъ цѣла буря. Но когато тия кредити се поискаха за цѣлитѣ, които ни вълнуватъ днесъ, вие всички, съ малко, единствено, може-би, изключение се съгласихте да ги гласувате. Какво показва това? Това показва, че всички ние признаваме, че военнитѣ разходи сѣ необходими, че тѣ иматъ голѣмо значение за страната, която ги прави.

Г. Благоевъ, като прѣдставителъ на социалиститѣ, изказа съображенията, по които тѣ ще се откажатъ отъ гласуването на кредититѣ. И г. Янко Сакъзовъ, също тѣмъ мотивирано изказа съображенията, по които неговата група ще се въздържа отъ гласуването на тия кредити. Но дали въздържането въ дадения случай, като нарушава хармонията на солидарността, не се приравнява къмъ отказване, то е единъ въпросъ, по който оставямъ на васъ да сѣдите; азъ само ще извадя едно заключение отъ вашата готовностъ да гласувате тѣзи огромни кредити. То е, че ние признаваме полезността на възпитанието на българския народъ въ воинственъ духъ и въ чувството на дисциплина, което се дава отъ военната служба. Войската е, която укрѣпва националното обединение, и същевременно осигурява условията за вътрѣшна и външна безопасностъ. Ние знаемъ отъ историята, че голѣмитѣ побѣди, ако не винаги, то много пѣти, повдигатъ духа на народа, увеличаватъ неговата енергия извънредно; това увеличаване на енергията му може да се отрази и върху народното богатство по-послѣ. Нѣма, освѣнъ да си припомнимъ нѣкои примѣри отъ историята, които сега не мога въ изобилие да ви дамъ, защото не мислѣхъ, че г. Благоевъ ще ни сезира съ такава декларация. Истинското величие на Англия захваща отъ датата, когато тя побѣди Наполеона, а величието на Германия започва отъ 1870 г., когато тя побѣди Франция.

Днесъ г. Благоевъ, като прѣдставителъ на социалиститѣ, има добрината — макаръ въ по-прикрита форма — да ни нарисова ужаситѣ на войната. Войната има защитници и противници. Споредъ менъ, войната понѣкога е необходима като крайно сръдство за разрѣшение изпитъни въпроси, които друго-яче не могатъ да се разрѣшатъ. Азъ ще припомня на г. Благоева, че най-голѣмиятъ социалистъ, Прудонъ, който, въпреки своята анархистическа тенденция, бѣше голѣмъ апологистъ на войната, я счита като дълбоко и най-възвишено явление въ нашия нравственъ животъ, съ което не могатъ да се сравнятъ и гигантскитѣ сѣдания на индустрията. За Прудона войната е едно незабвимо изражение на колективното съзнание.

А. Малиновъ: Ами че той е анархистъ.

Министъръ Д. Тончевъ: *Raison de plus*; въ всѣки случай, той бѣше и голѣмъ социалистъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Той нарече собствеността кражба.

Обаждатъ се: Той се отрече отъ социалиститѣ.

Министъръ Д. Тончевъ: Може да се е отрекълъ, но на всѣки случай, той дълго врѣме прѣдставляваше социализма, и когато азъ изучавахъ социалистическото учение, четѣхъ и него.

Г. г. народни прѣдставители! Азъ вѣрвамъ, че истинското величие на България ще настане отъ момента на обединението на България, на българското племе. А това обединение ще бѣде дадено само отъ днешната война. Затова благодаря на народното прѣдставителство, което ще гласува съ единодушие и ентузиазъмъ тѣзи кредити; нека знае, че то ги гласува за благото и обединението на българския народъ. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсния центъръ)

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Понеже нѣма други записани, ще туря въпроса на гласуване.

Който приематъ по принципъ законопроекта за извънредни свѣрхсмѣтни кредити за 500.000.000 л. за военни нужди и 30.000.000 л. за подпомагане нуждающитѣ се войншки сѣмейства, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приема се. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата, дѣсния центъръ и лѣвицата)

Министъръ Д. Тончевъ: Моля да стане сега второто четене на законопроекта.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има предложение за спѣшностъ. Който сѣ съгласни съ това предложение, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приема се.

А. Малиновъ: Азъ отправямъ къмъ Васъ, г. министре на финанситъ, една молба: да се изпрати законопроектътъ въ комисията. Тамъ ще се направятъ нѣкои бѣлѣжки и ще съкратимъ дебатитъ.

Министъръ Д. Тончевъ: Добръ, г. прѣдседателю, азъ съмъ съгласенъ да отиде законопроектътъ въ комисията.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Понеже г. министрътъ на финанситъ оттегля прѣдложението си, законопроектътъ, споредъ реда, ще отиде въ комисията, дѣто ще се разгледа.

Прѣдседателството, обаче, моли комисията, да се събере утрѣ, прѣди обѣдъ, за да си свърши работата, та да

може утрѣ, подиръ обѣдъ, този законопректъ да мине на второ четене, защото нѣмаме другъ дневенъ редъ, а трѣбва да имаме засѣдание.

Слѣдующето засѣдание ще се състои, съгласно правилника, утрѣ на 2 ч. слѣдъ пладне.

На дневенъ редъ ще имаме второ четене на законопроекта за извънредни свѣрхсметни кредити за 500.000.000 л. за военни нужди и 30.000.000 л. за подпомагане нуждающитъ се войнишки семейства.

Обявявамъ засѣданието за вдигнато.

(Вдигнато на 5 ч. слѣдъ пладне)

Прѣдседателъ: Д-ръ Д. К. ВАЧОВЪ.

Подпрѣдседателъ: Д-ръ И. МОМЧИЛОВЪ.

Секретаръ: Д-ръ В. ЧЕРНЕВЪ.

Началникъ на Стенографското бюро: Т. ГЪЛЖБОВЪ.